

Štátny prevrat (francúzsky coup d'état, puč); hlavné znaky, rozdiel medzi prevratom, pučom, revolúciou a systémovou transformáciou zvnútra, príklady z histórie :)

Štátny prevrat je náhle, protiústavné a zvyčajne násilné prevzatie moci v štáte malou, organizovanou skupinou ľudí.

Na rozdiel od ľudovej revolúcie, kde zmena prichádza „zdola“ od masového obyvateľstva, štátny prevrat sa uskutočňuje „zhora“. Iniciujú ho jednotlivci alebo skupiny, ktoré už sú súčasťou štátnych štruktúr. Najčastejšie armádni dôstojníci, tajné služby alebo politické elity.

Hlavné znaky štátneho prevratu:

- **nezákonnosť** - prebieha v priamom rozpore s platnou ústavou a legislatívou danej krajiny,
- **rýchlosť a utajenie** - akcia býva vopred tajne naplánovaná a vykonaná v priebehu niekoľkých hodín či dní,
- **cielené obsadenie moci** - sprisahanci sa zameriavajú na bleskové ovládnutie kľúčových bodov, t.j. zatknutie vládných predstaviteľov, obsadenie prezidentského paláca, parlamentu, telekomunikačných uzlov a strategických úradov,
- **absencia voľby občanov** - cieľom je vymeniť vládu alebo zmeniť režim bez súhlasu občanov a bez riadnych volieb.

Rozdiel medzi prevratom, pučom a revolúciou v tabuľke

Hoci sa tieto pojmy v bežnej reči zamieňajú, majú odlišný význam:

Pojem	Kto ho realizuje	Charakteristika
Štátny prevrat	Časť vládnucej elity, politické krídlo alebo armáda	Širší pojem pre nelegálnu zmenu moci zhora
Puč	Malá skupina, často armádni dôstojníci	Pôvodne neúspešný prevrat alebo čisto vojenská akcia
Revolúcia	Masové obyvateľstvo, teda ľud	Zmena prichádza zdola, má širokú podporu a mení celý systém
Systémová transformácia zvnútra	Jeden človek	Režim a vládnuce štruktúry štátu zostanú formálne rovnaké, no moc sa skonzentruje do rúk jediného človeka (diktátora)

Príklady z histórie

- **Úspešné prevraty:**
 - [Februárový prevrat \(1948\) v Česko-Slovensku](#) - komunistické prebratie moci a nastolenie totality.
 - Prevrat v Iráne (1979) - zvrhnutie šacha a nastolenie islamskej republiky.
 - Nástup [Napoleona Bonaparte](#) vo Francúzsku (1799) pomocou armády.
- **Neúspešné prevraty:**
 - Pokus o prevrat v [ZSSR](#) (1991) - tvrdé jadro komunistov sa neúspešne pokúsilo zosadiť Michaila Gorbačova.
 - Pokus o vojenský prevrat v Turecku (2016) proti prezidentovi Erdoganovi.

Mali by ste vedieť:

Bola [Ruská revolúcia v roku 1917](#) štátny prevrat?

Záleží na tom, o ktorej časti ruskej revolúcie v roku 1917 hovoríme:

- **Februárová revolúcia**^[1] - táto udalosť sa zvyčajne neoznačuje za štátny prevrat, ale za revolúciu. Došlo k masovým demonštráciám, štrajkom a vzburám vojakov, ktoré viedli k abdikácii Mikuláša II. a pádu cárskeho režimu. Išlo o široké ľudové hnutie „zdola“. Preto spĺňa skôr znaky revolúcie než prevratu,
- **Októbrová revolúcia**^[2] - tu sú historici rozdelení. V sovietskej historiografii bola označovaná ako Veľká októbrová socialistická revolúcia. Mnohí moderní historici ju však považujú za štátny prevrat (coup d'état), pretože moc prevzala relatívne malá, dobre organizovaná skupina bolševikov vedená Vladimírom Iljičom Leninom, ktorá obsadila kľúčové inštitúcie v Petrohrade a zosadila Dočasnú vládu. Nebola výsledkom všeludového hlasovania ani masového povstania celej krajiny.

^[1] Podľa dnešného kalendára marec 1917.

[2] Podľa dnešného kalendára november 1917.

[Vítazným februárom sa začala 40-ročná komunistická totalita; Komunistický štátny prevrat v roku 1948 v Československu](#)